

บทความวิจัย**วิวัฒนาการการเรียนการสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชน
สอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย****ชิตติก อาลี*****ดลมนรรัตน์ บากา******บทคัดย่อ**

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการเรียนการสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า

บอเนาะเป็นสถาบันการศึกษาที่เก่าแก่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นสถาบันที่มีบทบาททั้งทางศาสนาและทางการศึกษา วัตถุประสงค์สำคัญของการเรียนการสอนเพื่อสืบทอดคำสอนของศาสนาเป็นหลัก ในปี พ.ศ. 2504 รัฐบาลให้บอเนาะจดทะเบียนต่อทางราชการ และในปี พ.ศ. 2526 รัฐบาลเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525

ด้านการเรียนการสอนวิชาการอิสลาม ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาการใช้หลักสูตรของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามถือได้ว่าเป็นการพัฒนาตัวเองของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยรัฐจะเป็นฝ่ายสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนนี้

* นักศึกษาระดับปริญญาโท ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

** อ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ), รองศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

RESEARCH

*Evolution of Islamic Studies Learning and Teaching in Private Islamic Schools in the Three Southern Border Provinces of Thailand**Siddiq Alee***Dolmanach Baka*****Abstract**

This research aims to study the evolution of learning and teaching of Islamic studies in private Islamic schools in the three southern border provinces of Thailand. The study covers the period from B.E. 2504 to the present days. This documentary research found its finding as the following

Pondok is the oldest educational institute in Southeast Asian region. It plays an important role in religion and education. The prime objective of the education in Pondok was mainly to preach religious teachings. In B.E. 2504 when the Thai government allowed Pondok to be officially registered, and in B.E. 2526, its name changed into private Islamic school in conformity with the B.E. 2525 Royal Degree on Private Schools.

The development and improvement of Islamic science curriculums have been maintained continuously. The development of learning and teaching of the curriculum adopted in the private Islamic schools could be considered as being a self-reform attempt by the schools. So as to keep pace with the continuously changing phenomena of the political, economic and social settings of the society, the government could partially help catalyze this change.

* Graduate Student in Program Islamic Studies, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus.

** Assoc. Prof. M.A. (Comparative religion) Lecturer, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus.

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคนให้มีความเจริญไปในทิศทางที่พึงประสงค์ และเป็นหัวใจที่สำคัญที่จะสร้างคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะเป้าหมายในการจัดการศึกษามุ่งจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ปลุกฝังให้คนมีความรู้ความสามารถทั้งทางวิชาการในด้านต่าง ๆ รวมทั้งความรู้ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำความรู้นั้นมาปรับปรุงตนให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เป็นพื้นที่มีลักษณะ เฉพาะและมีสภาพปัญหาที่แตกต่างไปจากภูมิภาคอื่นของประเทศ ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และด้านความมั่นคง โดยเฉพาะปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา ซึ่งเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนที่มีพื้นฐานมาจากความไม่เข้าใจ ความหวาดระแวง รวมทั้งความรู้สึกแตกต่างกันด้านศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะว่าประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม จึงมีโครงสร้างทางสังคมอันประกอบด้วยเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป (อารง สุทธาศาสน์, 2535: 133)

ดังนั้นการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐ จึงยากที่จะหลีกเลี่ยงอิทธิพลและอำนาจทางการเมือง เพราะการศึกษาเป็นระบบย่อยระบบหนึ่งของสังคม และแต่ละระบบสังคมประกอบไปด้วยโครงสร้างทางอำนาจและระบบค่านิยมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดโครงสร้าง แนวทาง ปรัชญา และแบบแผนการจัดการการศึกษา ตลอดจนหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอน ดังที่พลาโต (Plato) ได้กล่าวว่า “รัฐเป็นอย่างใดโรงเรียนจะต้องเป็นอย่างนั้น” (อุทัย บุญประเสริฐ, 2532: 197)

ปอเนาะเป็นสถาบันการศึกษาที่เก่าแก่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นสถาบันที่มีบทบาททั้งทางศาสนาและทางการศึกษา (Surin Pitsuwan, 1982: 176) มีประวัติความเป็นมายาวนานและมีความสำคัญอย่างยิ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่อาศัยอยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิมที่มีเชื้อสายมลายู วัฒนธรรมประเพณีในการดำรงชีวิตยึดค่านิยมศาสนาอิสลามเป็นหลัก

ปัตตานีได้กลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาอิสลามมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 15 (Hamid, 1997: 208) ซึ่งนอกจากจะมีมุสลิมในพื้นที่ได้ศึกษาแล้ว ยังมีมุสลิมในประเทศใกล้เคียง เช่น กัมพูชา มาเลเซีย และอินโดนีเซีย เข้ามาศึกษาเล่าเรียนด้วยเช่นเดียวกัน (Madmarn, 2002: 123) และชื่อเสียงของการจัดการศึกษาในรูปแบบปอเนาะในปัตตานีมีอยู่ตลอดมา ถึงแม้จะอยู่ภายใต้การปกครองของไทย

ปอเนาะต้นกำเนิดของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นสถาบันการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีพัฒนาการที่ยาวนานมาพร้อม ๆ กับการก่อตั้งชุมชนมุสลิม การจัดการเรียนการสอนในปอเนาะระยะแรกนั้นได้ดำเนินการอย่างอิสระ ขาดการสนับสนุนจากรัฐ วัตถุประสงค์สำคัญของการเรียนการสอนเพื่อสืบทอดค่านิยมของศาสนาเป็นหลัก

การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของปอเนาะที่นำไปสู่การเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบัน เริ่มปี พ.ศ. 2504 รัฐให้ปอเนาะจดทะเบียนกับรัฐ และในช่วง พ.ศ. 2508–2511 ให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

ในปี พ.ศ. 2525 ปอเนาะหรือโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยที่รัฐบาลให้การสนับสนุนทางการเงินแก่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่สอนวิชาสามัญควบคู่วิชาศาสนาอิสลาม การที่ต้องเรียนทั้งสองหลักสูตรพร้อมๆ กัน ทำให้มีปัญหามากมาย คือทำให้นักเรียนเรียนมากเกินไปกว่าจำเป็น หลักสูตรไม่ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนและสังคม หลักสูตรมุ่งเน้นการพัฒนา

นักเรียนโดยผ่านเนื้อหาเป็นหลัก ขาดการพัฒนาการเรียนโดยผ่านกิจกรรม ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

อย่างไรก็ตามชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมให้บุตรหลานของตนเองศึกษาทั้งวิชาการทางโลกและวิชาการศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาศาสนา ซึ่งมีปอเนาะเป็นสถาบันศึกษาที่มีการเรียนการสอนศาสนาและได้รับความนิยมนมาตลอด เพราะปัจจุบันสถาบันศึกษาดังกล่าวได้ยกระดับขึ้นมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เปิดสอนหลักสูตรควบคู่กันทั้งภาคศาสนาและภาคสามัญ เมื่อเรียนจบแล้วจะสามารถศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากมายทั้งในระดับท้องถิ่นและประเทศชาติ ดังนั้นสถาบันการศึกษาใดที่มีการจัดการเรียนการสอนทั้งวิชาการศาสนาและวิชาการสามัญ จะได้รับความนิยมนจากผู้คนในพื้นที่มากกว่าสถาบันที่มีการจัดการเรียนการสอนวิชาการศาสนา หรือวิชาสามัญอย่างเดียว

การพัฒนาหลักสูตรมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสูตรวิชาการศาสนาต้องสามารถพัฒนาและตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนและสังคม จากสิ่งที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยมีความสนใจและเห็นควรที่จะต้องศึกษา ค้นคว้า วิจัยเกี่ยวกับวิวัฒนาการการเรียนการสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง วิวัฒนาการการเรียนการสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้มุ่งประเด็นการศึกษาภายในขอบเขตดังนี้

1. พัฒนาการด้านการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.1 หลักสูตรอิสลามศึกษาช่วงปี พ.ศ. 2504–2525

1.2 หลักสูตรอิสลามศึกษาช่วงปี พ.ศ. 2526–ปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยมีดังนี้

1. เพื่อทราบถึงข้อดี ข้อเสีย ปัญหา และอุปสรรคในการใช้หลักสูตรการเรียนการสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัยมีดังนี้

1. เพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพัฒนาการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 จนถึงปัจจุบัน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาช่วงปี พ.ศ. 2504-2525

ในปี พ.ศ. 2504 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะขึ้นมา โดยการส่งเสริมให้ปอเนาะจัดการเรียนการสอนทั้งวิชาศาสนา วิชาสามัญ และวิชาชีพไปพร้อม ๆ กัน

ในช่วงปี พ.ศ. 2508-2511 รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วให้แปรสภาพเป็นโรงเรียน ราชภัฏสอนศาสนาอิสลาม มีการจัดการสถานที่เรียน ชั้นเรียน เวลาเรียน หลักสูตร แบบเรียน การวัดผลการศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้สามารถเรียนจบวิชาศาสนาอิสลามในระยะเวลาที่กำหนด

การใช้นโยบายปรับปรุงโรงเรียนราชภัฏสอนศาสนาอิสลามมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นดังนี้

1. การขาดแคลนครูผู้สอนวิชาสามัญให้แก่โรงเรียน
2. การสอนในโรงเรียนราชภัฏระยะแรกมีความขัดแย้งกันด้านการเปลี่ยนรูปแบบสถานศึกษาและการใช้หลักสูตรสามัญ (เทอดศักดิ์ รวินาย, 2529: 33)
3. ปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างรัฐและท้องถิ่นที่ทำให้เกิดการต่อต้านรัฐในการสนับสนุนการจัดการศึกษาโรงเรียนราชภัฏสอนศาสนา (ณรงค์ฤทธิ์ ศักดิธรรมาภัย, 2529: 14)
4. ปัญหาด้านทัศนคติเกี่ยวกับชาติไทย ซึ่งการแก้ไขปัญหาล้วนหนึ่งใช้การศึกษาผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่นมีการสนับสนุนการสอนภาษาไทยทั่วถึงในพื้นที่ที่นับถือศาสนาอิสลาม (เฉลิม มากนวล, 2525: 23)
5. ปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านภาษา เพราะการเรียนหลักสูตรสามัญใช้ภาษาไทย (มานะ บุญญานุวัตร, 2525: 13)

หลักสูตรการเรียนการสอนช่วงปี พ.ศ. 2504-2525 มี 2 หลักสูตร คือ

- (1) หลักสูตรปอเนาะพุทธศักราช 2504 หลักสูตรวิชาการศาสนามี 3 ตอน คือ 1) หลักสูตรวิชาการศาสนาอิสลามตอนต้น เวลาเรียน 4 ปี 2) หลักสูตรวิชาการศาสนาอิสลามตอนกลาง เวลาเรียน 3 ปี 3) หลักสูตรวิชาการศาสนาอิสลามตอนปลาย เวลาเรียน 2 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2504)
- (2) หลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2523 โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับต้น (อับดุลอาซีซ) เวลาเรียน 4 ปี 2) ระดับกลาง (มุตะวัสลิฎาะฮ์) เวลาเรียน 3 ปี 3) ระดับสูง (ฆานะวีเยฮ์) เวลาเรียน 3 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2526:6)

2. การจัดการศึกษาช่วง พ.ศ. 2526 ถึงปัจจุบัน

หลังจากโรงเรียนราชภัฏสอนศาสนาอิสลามถูกแปรสภาพเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ตั้งแต่ พ.ศ. 2526 จนถึงปัจจุบัน รัฐเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตเยาวชนในท้องถิ่น นโยบายการสนับสนุนการศึกษาของรัฐต่อโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้รับความนิยมจากคนในท้องถิ่นมากกว่าในอดีต ทั้งนี้อาจเกิดจากการปรับปรุงหลักสูตร การเพิ่มการเรียนการสอนวิชาศาสนาอิสลามตามการเรียกร้องของท้องถิ่น

หลักสูตรการเรียนการสอนตั้งแต่ พ.ศ. 2526 ถึงปัจจุบัน มี 4 หลักสูตร คือ

- (1) หลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2535 หรือเรียกว่า หลักสูตรบูรณาการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมี 3 ชั้น 2) ระดับมัธยมศึกษาตอนกลางมี 3 ชั้น
- (2) หลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2540 หลักสูตรนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ 1) หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อับดุลอาซีซ) พุทธศักราช 2540 2) หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตะวัสลิฎาะฮ์) พุทธศักราช 2540 3) หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย (ฆานะวีเยฮ์) พุทธศักราช 2523

(3) หลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2546 ซึ่งได้กำหนดออกเป็น 4 ช่วงชั้น คือ 1) ช่วงชั้นที่ 1 ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 1-3 2) ช่วงชั้นที่ 2 ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 4-6 3) ช่วงชั้นที่ 3 ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง ปีที่ 1-3 4) ช่วงชั้นที่ 4 ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย ปีที่ 4-6 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

(4) หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้จัดระดับการศึกษาเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อับตาดียะฮฺ) ปีที่ 1-6 2) ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตะวัสสิฎะฮฺ) ปีที่ 1-3 3) ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย (ษานะวียะฮฺ) ปีที่ 1-3 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553: 27)

3. การพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

การพัฒนาการใช้หลักสูตรของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมี 8 ขั้น ดังนี้

ขั้นแรก ในปี พ.ศ. 2504 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคการศึกษา 2 พ.ศ. 2504 ได้กำหนดหลักสูตรวิชาการศึกษาอิสลามออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนต้นเวลาเรียน 4 ปี ตอนกลาง 3 ปี และตอนปลาย 2 ปี

ขั้นที่สอง ต่อมาเมื่อปอเนาะได้รับการปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2523 (อับตาดียะฮฺ, มุตะวัสสิฎะฮฺ, ษานะวียะฮฺ)

ขั้นที่สาม จากนั้นต่อมาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามหลายโรงก็ประกาศใช้หลักสูตรวิชาสามัญ หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งต่อมาได้ปรับเปลี่ยนเป็นหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น พ.ศ. 2530 ควบคู่กันไปกับหลักสูตรอิสลามศึกษา

ขั้นที่สี่ เป็นขั้นแห่งการประกาศรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หรือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ควบคู่ไปกับหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2523

ขั้นที่ห้า ในปี พ.ศ. 2535 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2535 เพื่อใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม แต่ปรากฏว่ามีโรงเรียนบางส่วนเท่านั้นที่ขอรับการนำหลักสูตรนี้ (พิสุทธิ บุญเจริญ, 2538: 56)

ขั้นที่หก มีการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2540 คือตอนต้น (อับตาดียะฮฺ) และตอนกลาง (มุตะวัสสิฎะฮฺ) ส่วนตอนปลาย (ษานะวียะฮฺ) ได้นำมาใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2523

ขั้นที่เจ็ด การจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 ได้แบ่งออกเป็น 4 ช่วงชั้นเรียน คือช่วงชั้นที่ 1 (อับตาดียะฮฺ) 3 ปี ช่วงชั้นที่ 2 (อับตาดียะฮฺ) 3 ปี ช่วงชั้นที่ 3 (มุตะวัสสิฎะฮฺ) 3 ปี และช่วงชั้นที่ 4 (ษานะวียะฮฺ) 3 ปี จึงทำให้นักเรียนได้เรียนเรียนหลักสูตรอิสลามพร้อม ๆ กับหลักสูตรสามัญ และยังสามารถเรียนจบได้พร้อม ๆ กันด้วยทั้ง 2 หลักสูตร

ขั้นที่แปด เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและความไม่ชัดเจนของหลักสูตรบางประเด็น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ปรับให้มีความเหมาะสมและชัดเจนมากขึ้น พร้อมได้จัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนของการพัฒนาการใช้หลักสูตรของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามทั้ง 8 ชั้นนั้น ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาตัวเองของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยรัฐจะเป็นฝ่ายสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนนี้

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นสำคัญในการอภิปรายผล ดังนี้

1. ในปี พ.ศ. 2503 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงปอเนาะ โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการคือ 1) เพื่อให้ปอเนาะจดทะเบียน หมายถึง การยอมรับแนวทางการปรับปรุงการศึกษาในปอเนาะ 2) เพื่อปรับปรุงอาคาร สถานศึกษา และบริเวณ จัดทำถนนเข้าสู่ปอเนาะจัดทำป้ายชื่อปอเนาะ 3) ปรับปรุงการเรียนการสอน ปรับปรุงการสอนให้เป็นชั้น จัดสอนภาษาไทยและจัดการสอนวิชาชีพตามความต้องการและความพร้อม 4) จัดให้มีการประเมินการสอน โดยทางกระทรวงศึกษาธิการจะมอบให้จังหวัดและภาคการศึกษา 2 ดำเนินการ (สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12, 2547ก) ระเบียบนี้นับได้ว่าเป็นการเริ่มต้นครั้งสำคัญในการส่งเสริมและปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ประกาศใช้ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 โดยมีสาระสำคัญ คือ 1) ปอเนาะใดมีความสนใจที่จะปรับปรุงกิจการให้ยื่นเรื่องขอจดทะเบียนต่อทางราชการ 2) ปอเนาะใดที่จัดกิจการด้านการสอนได้ดี จะได้รับการอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ 3) ให้ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้ว จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรทั้งวิชาการศาสนา วิชาสามัญและวิชาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2504) ระเบียบดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสำคัญต่อปอเนาะสองประการด้วยกันคือ 1) การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของโรงเรียน 2) การเพิ่มวิชาภาษาไทยเข้ามาในการเรียนการสอน การเปลี่ยนแปลงในปอเนาะที่เกิดขึ้นนี้ทำให้โต๊ะครูและชาวมุสลิมบางส่วนไม่พอใจ เนื่องจากคิดว่ารัฐบาลกำลังพยายามเบียดเบียนศาสนาอิสลามและกลืนชาติมลายู (คณะอนุกรรมการการศึกษาวิถีทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์, ม.ป.ป.)

2. ในปี พ.ศ. 2508 รัฐบาลให้ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งปอเนาะยอมเปลี่ยนเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามด้วยสาเหตุดังนี้ 1) เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับทางราชการ และการจดทะเบียนก็ไม่ได้มีผลต่อการสอนวิชาศาสนา 2) เนื่องจากทางราชการให้โอกาสในการจดทะเบียนให้เป็นไปตามความสมัครใจ มิได้เป็นการบังคับในการจดทะเบียน 3) ทางราชการไม่มีการบังคับให้สอนวิชาศาสนาในปอเนาะ 4) เนื่องจากทางราชการให้การสนับสนุนทางการเงิน วัสดุอุปกรณ์ให้แก่ปอเนาะที่จดทะเบียน (ประกิจ ประจนปัจจนึก, 2516: 142) แม้ปอเนาะยอมที่จดทะเบียนกับรัฐแต่ปอเนาะก็ไม่ประสงค์ที่จะให้ทางรัฐมาแทรกแซงกิจการของปอเนาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนวิชาศาสนา ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 รัฐมีนโยบายให้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพื่อให้โรงเรียนดังกล่าวจัดการเรียนการสอนวิชาศาสนาและวิชาสามัญอย่างมีคุณภาพ รัฐจึงมีนโยบายในการพัฒนาโรงเรียนดังกล่าว คือ 1) เร่งพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนทั้ง 3 สายวิชา คือวิชาศาสนา วิชาสามัญ และวิชาชีพให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ 2) ปรับปรุงพัฒนาการของโรงเรียนโดยจัดทำเกณฑ์มาตรฐานรับรองวิทยฐานะของโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ เพื่อมุ่งหมายให้ยกฐานะโรงเรียนเอกชนตามมาตรา 15 (2) เป็นโรงเรียนเอกชน 15 (1) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 3) ส่งเสริมและอุดหนุนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม 4 ประเภท คือ การอุดหนุนด้านสื่อการเรียนการสอน การอุดหนุนด้านวิทยากร สงเคราะห์ (อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2549: 63–64) จึงทำให้

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม 15 (1) มีการเรียนการสอน ระบบ โครงสร้าง และรูปแบบตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน ทำให้โรงเรียนแห่งนี้ได้รับความสนใจมากขึ้น

3. การบริหารและการดำเนินงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามบางแห่งในปัจจุบันเป็นไปอย่างมีระบบ บุคลากรได้รับการพัฒนาอบรม อาคารสถานที่มั่นคงถาวร ในด้านหลักสูตรได้นำเอาหลักสูตรสามัญศึกษามาใช้อย่างเต็มรูปแบบ ทำให้การพัฒนาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบันได้ถูกปรับเปลี่ยนผสมผสานตามระบบการศึกษาในสมัยใหม่มีความหลากหลายมากขึ้น โดยรัฐบาลได้เข้ามาสนับสนุนและผสมผสานระบบการศึกษาสมัยใหม่ จากการศึกษาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่าคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามมาตรา 15 (1) และมาตรา 15 (2) ส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงอย่างเร่งด่วนในทุกคุณภาพ (นาวาลย์ ปานากาเซ็ง, 2544: บทคัดย่อ)

จากการทำวิจัยเรื่องวิวัฒนาการการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยมีบางประเด็นที่จะเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป มีดังนี้

1. ควรศึกษาวิจัยปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ทั้งนี้เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรค และสามารถที่จะแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้นได้ ซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรได้ตามที่ต้องการ

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบหลักสูตรอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาในประเทศไทยกับหลักสูตรอิสลามศึกษาในประเทศเพื่อนบ้าน ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนได้ดี เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย เป็นต้น

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กระทรวงศึกษาธิการ. 2504. **ระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504.** (สำเนา)
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2546. **หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546.** ม.ป.ท.
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2548. **ประมวลการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาในสถาบันศึกษาปอเนาะจังหวัดชายแดนภาคใต้.** สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12 (สำเนา).
- คณะกรรมการการศึกษาวิถิทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์. ม.ป.ป. **นโยบายของรัฐบาลและวิวัฒนาการของสถาบันการศึกษาประเภทต่าง ๆ.** ม.ป.ท.
- พิสุทธิ บุญเจริญ. 2539. **ปอเนาะศึกษา.** เขตการศึกษา 2. ยะลา: สำนักพัฒนาการศึกษา เขตการศึกษา 2.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. 2553. **หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2526. **วารสารการศึกษาเอกชน.** ปีที่ 8 ฉบับที่ 5 เดือนกุมภาพันธ์ 2526 หน้า 31–32
- สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12. 2547ก. **วิวัฒนาการโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขตการศึกษา 2.** ยะลา: สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12.
- อารง สุทธาศาสน์. 2535. **ปัญหาการเมืองส่วนภูมิภาคและชนกลุ่มน้อย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อุทัย บุญประเสริฐ. 2532. **การวางแผนการศึกษา.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Hamid, Ismail. 1997. **Kitab Jawi: Intellectualizing Literary Tradition in Islamic Civilization in the Malay World.** Osman, Mohd. Taib ed. Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Madmam, Hasan. 2002. **The Pondok and Madrasah in Patani.** 2nd Printing. Bangi: University Kebangsaan Malaysia.

บทความ

- เฉลิม มากนวล. 2525. **ทางเดินของนักเรียนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามวันนี้.** รุสะมิแล. ปีที่ 6 (กันยายน–ธันวาคม 2525).
- ชากีรีน สุมาลี. ม.ป.ป. **ปอเนาะ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต.** สืบค้นเมื่อ 10 ก.ย. 2551 จาก <http://www.santitham.org/th/content/view/9/37/>
- ณรงค์ฤทธิ์ ตักดาณรงค์. 2529. **โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม นโยบายการศึกษา และทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้อง.** รุสะมิแล ปีที่ 10 (กันยายน–ธันวาคม 2529)
- เทอดศักดิ์ รวีฉาย. 2529. **ทิศทางการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม.** รุสะมิแล. ปีที่ 9 (กันยายน–ธันวาคม 2529)
- มานิชญ์ บุญญานุวัตร. 2525. **โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามความสำเร็จหรือความล้มเหลว.** รุสะมิแล ปีที่ 6 (กันยายน–ธันวาคม 2525)

อิบรอเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต. 2549. การศึกษาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้.มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

วิทยานิพนธ์

นาวาล ปานากาเซ็ง. 2544. คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

ประกิจ ประจันปัจฉนิก. 2516. การปรับปรุงและส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

Surin Pitsuwan.1982. Islam and Malay nationalism : A case study of the Malay Muslims of southern Thailand. Ph.D. dissertation, Harvard University, Cambridge.